

Inhoud

Sleepnet 9

Jeugd en veroveringslust – Walvissen, zondebokken en oceanische gevoelens

Wortels 27

Wortelmetaforen – Moedertaal – Aard en functie van oorsprongsmythen – Simone Weil, Jean-Paul Sartre, Martha Nussbaum, Hannah Arendt – Waarom seniliteit de remedie is tegen alles wat pijn doet in het Westen

Het Astralproject 45

Brooklyn – Newtown Creek – Amerikaanse toestanden

Het zondebökkensymposium 57

Een alt-right-ideoloog – Eurabië, Strauss, Plato en Trump – De hermeneutiek van de achterdocht – De medeplichtige Noordse vrouwen – Wrok en geerte vermomd als ideologie

Apocalyps 74

De apocalyps is altijd de laatste schreeuw – Make-up, hoeren en inktvissen – Dolly Parton: de hogepriesteres van de bimbometafysica

De parabel van de mancave 87

Het spiegelbeeld van Anders Behring Breivik – De bomauto – Boeken, toespraken en gedichten over 22 juli 2011

Röntgenfoto 106

Mislukte poging om mezelf weg te geven

Kakkerlak 108

Ensceneringen van vrouwelijkheid – Kremlin – De relatie tussen erotiek en rotting – De doemdagpremissie

Ontsporingen in het idioten-inferno 112

Susan Sontags ‘Fascinating Fascism’ – Zich prostituerende filosofen, pornografie en jong Amerikaans gejammer

Doek valt, eerste akte 124

Titus Andronicus en de tragedie van Stephen K. Bannon

Omphalosscepsis 132

- 1 Het debat over het essay 132
- 2 Het orakel van Delfi 134
- 3 Anne Carsons ‘Het geslacht van geluid’ 135
- 4 Afschuwelijke geestdrift 137
- 5 Sophrosyne 138
- 6 Blinde woede over theorieën over blinde woede 140
- 7 Een andere menselijke essentie dan het zelf 143
- 8 Acropolis: een stripverhaal over gematigdheid 145
- 9 Acropolis: de literatuur is geen democratie 147
- 10 Acropolis: een kindermoord 149
- 11 Tot mijn ogen versleten zijn en mijn huid blasé is als een besneden pik? 150
- 12 Kinderen zonder navel: waarom de kinderliteratuur vol anarchisten zit 152
- 13 Omphaloshypothese: had Adam een navel? 153
- 14 Ekphrasische geschiedschrijving en de Renaissance van de affectleer 154
- 15 Metakritiek en tweede cirkelroning: Hamann versus Kant 165

- 16 Memoires versus essay: Todd Solondz, Joan Didion en Oscar Wilde 169
- 17 Meghan Daum versus Christopher Hitchens: waarom vrouwen niet grappig zijn 172
- 18 Gertrude Stein: een narcistische interpretatie 175
- 19 De verwantschap tussen essayisten en stand-uppers: Maggie Nelson, Louis C.K. en Hilton Als 176
- 20 De Amerikaanse rassendiscussie en andere trans-Atlantische misverstanden: Ta-Nehisi Coates – Childish Gambino – James Baldwin 186
- 21 Misèreporno: Ariel Levy – Marquis de Sade – Hanya Yanagihara 202
- 22 Meer omphalosscepsis 208

Drie dialogen 211

- De flagellerende flaneur: Wayne Koestenbaum 212
- De buikspreker: Greil Marcus 234
- Het theater van de broosheid: Madame Nielsen 247

Liefde in tijden van neurodiversiteit 268

Autisme en epilepsie – Olaug Nilssen, Lars Amund Vaage en Antonin Artaud – Het verhevene van gemeentelijke verzorgingstehuizen

De chirurgische precisie van de dronemetafoor 284

Over de cultuurgeschiedenis van de drone

Woedende moeders 286

Een stukje zwemmen en een tuinfeest – Respect en vooroordeel – Jacqueline Rose, Vigdis Hjorth, Suzanne Brøgger, Mary Gaitskill, Karl Ove Knausgård en Tomas Espedal – Kruistochtretoeriek: als de slachtoffers tirannen worden

Verzorgingshuis 302

Claire-Louise Bennett en Hovdebygda – Eenzaamheid,
bestialiteit en waanzin – Henry David Thoreau, Friedrich
Nietzsche en Agnar Mykle – Liefde en thuiskomst

Literatuur 333

Noten 345

Sleepnet

Kind zijn geweest is zoiets als dronken zijn geweest op een feest waar de anderen nuchter waren. We weten dat we er waren, dat we geen remmingen hadden en aandacht wilden trekken, maar we herinneren ons slechts brokstukken en losse beelden. Alleen maathoudende volwassenen weten nog wie we toen waren, wat we deden en hoe we ons uitdrukten. Misschien is dat de reden waarom we de rest van ons leven worden geplaagd door een soort existentiële angst voor een dronkenschapsblack-out.

En misschien is dat de reden waarom we nooit stevig op onze benen staan wanneer we ons later als volwassenen voordoet – koffie en zo drinken, calvados, samenwonen, werken en vreselijk volwassen op onze bek gaan – en over onze kinderjaren beginnen te vertellen in het licht van steeds nieuwe verwachtingen en steeds nieuwe teleurstellingen.

We gaan terug naar de buurt waar we zijn opgegroeid. We wandelen tussen de rijtjeshuizen aan de Melkeplassen en lopen over de platgetreden paden de Løvstakken op, de berg die uitzicht biedt op het centrum van Bergen, Askøy, Gullfjellet, het vliegveld en Vidden, met gangsterrap op onze oren en buitenlandse dichtbundels op zak. We lopen langs de winkel en de school, langs de hijskranen, de containers en de flat waar we altijd snoep kregen van de zwakbegaafde pedo voor wie we totaal niet bang waren. We waren toch sneller en slimmer dan hij.

Aan de voet van het Bergense stadsdeel Laksevåg ligt de Puddefjord, zwaar en stil als een afgehakte walvistong. De witte houten huizen rond de wijk Damsgård worden blauw in de schemering, het lichtschijnsel uit de kamers wordt warmer, meer oranje, het weemoedige contrast tussen binnen en buiten wordt duidelijker. De zuivere winterkou ruikt naar rot hout, open haar en gehaktballetjes.

In de zandbak op het speelterrein zitten drie kinderen, zoals wij daar ooit zaten, alleen hadden wij stijvere, gender-neutralere regenpakken aan. We weten nog hoe het voelde om daar te zitten, in zo'n klein lichaam, in oliepakken die met lussen onder onze rubberlaarzen waren vastgemaakt. We hadden mutsen op met oorflappen en natte koordjes onder de kin. Zorgzame volwassenen hadden geprobeerd ons te verzegelen zoals we daar zaten te graven, met zand in onze schaafwonden, zand tussen onze melktanden en rouwrandjes onder onze nagels.

Op de basisschool zochten we in de grond naar overblijfselen van de oorlog, we vonden ontstekingskabels en kogelhulzen van de schietbaan op de helling, en droomden ervan om dóór te graven, voorbij ruïnes, fossielen en relikwieën uit de Vikingtijd, dwars door de lavakern in het midden van de aarde, helemaal naar China. We speelden huisje en oorlogje, vadertje en moedertje, tank en jachtvliegtuigje. We waren Bergenaren en spraken Bergens, maar in ons spel gingen we over op een generiek Osloos dialect dat we van tv kenden en we maakten onze stemmen extra kinderlijk, alsof we alleen maar déden alsof we kinderen waren.

Als ik groot ben, dacht een van ons, word ik ontdekkingsreiziger. Dan zit ik in een kaki broek en een spierwitte bloes in een safaritent in het oerwoud reisbrieven te schrijven aan een op slavenruggen gedragen mahoniehouten tafel, met een pauwenveer als pen. Zonder dat ze enig idee had waar

zulke fantasieën vandaan kwamen, verbeelde ze zich dat ze in haar eentje androgyn en moedig de rivier op voer, al die donkere harten in.

De boot op de speelplaats werd een piratenschip. We gooiden de trossen los en voeren over de Atlantische Oceaan, met schuimend kielwater en de zoute smaak van veroverde mannen op onze lippen.

We konden niet goed aangeven wat we precies wilden, en misschien zouden we nooit begrijpen wat het was, die in ons knagende snoeplust, die honger om ons ergens doorheen te boren naar de andere kant. Ergens anders in. We wilden de wereld opvreten, verschillende rollen opvreten, alles zijn, uit hokjes glippen, nieuwe levens beginnen, steeds maar weer, alle mensen ontvluchten die zeiden dat ze wisten wie wij waren, leven te midden van sentimentalistten, amateurs en fantasten, alle taken enthousiast, half en nooit te langdurig uitvoeren, de wereld zien vanaf bergtoppen en door vergrootglazen, verorberen, verorberd worden, zwelgen in beelden, in mensen, in vertellingen en dingen, opereren met een veelvormig 'ik' dat steeds opnieuw opgestart moest worden, op gang geschud door een zin, een ontmoeting, een kledingstuk, en dat uitgezet, aangezet, uitgezet, aangezet moest worden in een andere ruimte, tussen andere mensen, met andere meningen en andere behoeften. Elke keer anders.

*

Onder de tafel luisterden we stiekem naar de generatie van '68 die discussieerde over de EU, het onderwijsbeleid of een culturele figuur die ze dom of verkeerd of slecht vonden. Allemaal hadden ze van tevoren de laatste polemieken in het weekblad *Morgenblad* gelezen en een keuze gemaakt uit

de drie voorgestelde standpunten, zich de argumenten eigen gemaakt, en nu waren ze in hun eensgezinde wekelijkse woede ontstoken. Ze liepen over van morele superioriteit, velden lukraak oordelen, schopten naar beneden, naar alles wat ordinair was, en naar boven, min of meer, naar de nieuwe rijken, de machtigen en de veramerikaniseerden, en intussen planden ze zelf hun volgende vakantie naar de Provence. Het was alsof ze echt geëngageerd waren, alsof ze geloofden in wat ze zeiden, alsof ze vanuit een principiële kern spraken, over dingen waar ze verstand van hadden.

Wij zaten onder de tafel naar hun glimmende schoenen en hun opstropende huidkleurige panty's te kijken en snoven de geur van hun parfums en sigaretten op. De tafel rinkelde als de volwassenen lachten. Ze waren aardig, betrouwbaar, grotesk en vreemd, zoals de vrouw in *Tom en Jerry* die af en toe de kamer in komt en een eind maakt aan de geheime gevechten van die twee, maar die je alleen kunt zien van haar middel tot aan haar voeten.

De discussies boven ons leken steeds leger te worden, hun meningen steeds willekeuriger. Zouden ze evengoed het tegenovergestelde kunnen vinden van wat ze zo verhit bepleitten? We werden achterdochtig. Kon het zijn dat deze lieve afschuwelijke volwassenen deel uitmaakten van een gigantische conspiratie, een samenzwering die boven ons uittorende, zoals zelfverklaarde profeten op pilaren in de woestijn, of zoals Christian Michelsen, de premier van honderd jaar geleden, die op een belachelijk hoge sokkel op de Festplassen staat, midden in Bergen, vastgepind zoals achterhaalde gezagsdragers worden vastgepind, in een eeuwige rondedans van vernedering, dag in dag uit, altijd met verse, blauwwitte meeuwenstront op zijn kop? De poriën van de volwassen neuzen waren vulkanische kraters. Wat waren zij eigenlijk? Figuranten? Gedachtenlezers? Deden

die glimmende voorhoofden en die heftige mimiek niet denken aan de beelden die water in de fonteinën spuwden? We keken omhoog in die harige, bodemloze neusgaten en zagen een glimp van een soort slijmerige verstopping: het ongemak van het beeldhouwwerk.

We zeiden het niet, maar wij gaven de voorkeur aan Fossegrim, de bronzen watervalgeest die gekniëld zat in het stromende water onder het standbeeld van de violist Ole Bull, in een vijver vol schuim, vogelveren en munten op Ole Bulls Plass, voor Hotel Norge. Daar konden we van de ene steen op de andere springen zonder nat te worden, rondom deze mythologische kinderlokker die beweerde dat hij je zou leren musiceren als Ole Bull als je hem je ziel verkocht. We waren bezeten van kinderlokkers, we praatten er onop-houdelijk over, niet omdat we ze ooit waren tegengekomen of per se wilden ontmoeten, maar omdat we er voortdurend voor werden gewaarschuwd, omdat we altijd briefjes van school meekregen waarin onze ouders de melding kregen dat er bij Hamrehjørnet weer een witte bestelwagen was waargenomen.

Zo werden onze eerste zondebokken verwekt: door het zwijgend overhandigen van waarschuwingen die, om papier te besparen, afgedrukt werden op in tweeën geknipte A4'tjes, hetzelfde soort papiertjes als die we meekregen wanneer iemand in de klas luizen had. Het was een soort inwijdingsceremonie in de massapsychologie: verhalen over luizen en kinderlokkers werden overgebracht van school naar huis – van openbaar leven naar privéleven – terwijl we langzaam en cyclopiëch een ramp voorbereidden. Er circuleerde in stilte, voorzichtig als het ware, informatie over louche figuren tussen ouders, leraren en kinderen. Zo werkten we samen om de hele buurt te bevolken met onzichtbare perverselingen die ons kwaad wilden doen. We

zochten ze overal, en elke keer dat we hun bestelwagen zelfs maar vanuit een ooghoek zagen, kromp onze maag ineen. Begeerte werd vermomd als politiek, intolerante moralisatie werd vermomd als veiligheidsmaatregelen en er werden walgelijke angsten in kinderhoofdjes geplant, die instinctief begrepen dat de gemeenschap altijd offerdieren zal eisen.

We hoopten alleen dat wij die offers niet zouden zijn. We hoopten dat we goede mensen waren en dat we niet zouden teleurstellen, maar we wisten toen al dat daar minder voor nodig zou zijn dan wat de volwassenen aan de dag legden.

Alles wat luguber was in onszelf stopten we weg in potentiële spoken die rond huizen en achter bomen verdwenen, gezichtsloze gestalten die via de achterdeur of door de schoorsteen binnen dreigden te sneaken. Deze collectieve voortbrengselen van onze fantasie waren aan de ene kant begerenswaardige objecten en aan de andere kant een gemeenschappelijke vijand, iets ten opzichte waarvan we onszelf konden definiëren. Wij werden onschuldig en aantrekkelijk, terwijl zij alles werden waar wij nooit voor mochten kiezen als we keurige en nuttige burgers, gezinsleden en werknemers wilden worden. Misschien kregen we dat door terwijl we daar onder die tafel zaten: er borrelde iets onder het oppervlak. Er werden mensen uit ons gezichtsveld geduwd! En wat waren eigenlijk die kranten, die discussies, die overtuigingen, die lange, goed geformuleerde woordenstromen die de wereld zogenaamd verklaarden? Waren de opiniepagina's slechts de kosmische achtergrondstraling van onze kinderjaren? Was al dat gediscussieer, zo fel en fragiel, een cover-up? Moesten we het saboteren, opstaan en zeggen: 'Maar wat gebeurt er nu eigenlijk in jullie huizen? Wat speelt er in de slaapkamers, aan de ontbijttafel, in de woonkamer wanneer een van jullie wakker is, terwijl de ander slaapt? Waartoe zijn jullie, zelfverkleerde goeden,